

A MEGCSONKÍTOTT VÁRMEGYÉK ÉS CÍMEREIK

A kiegyezést követően került sor Magyarország történetének legnagyobb szabású közigazgatási átrendezésére Tisza Kálmán akkori miniszterelnök kezdeményezésére. Az 1876–77-es megyerendezés keretében történt az ország politikai és közjogi berendezkedésének nagyszabású átszervezése. A rendezés alapvető célkitűzése az volt, hogy Magyarország területi beosztását alkalmassá tegyék a kor követelményeinek megfelelő közigazgatás kiépítésére. Ennek főbb elemei: a törvényhatóságok számának csökkentése, adózóképesységük kiegyenlítése, továbbá a területi aránytalanságok és az enklávék¹ és exklávék² megszüntetése volt.

Csak Erdély területén hajtottak végre radikális átrendezést, mivel ott volt található a különkormányzatok nagy része. Magyarország megmaradó területén viszont tekintettel voltak a történelmileg kialakult határookra és többnyire csak kisebb kiigazításokat iktattak törvénybe. A rendezés során megszüntettek valamennyi különkormányzatot – megtartva a területi törvényhatóságok kizárólagos formájaként a történelmi vármegyéket.

A területi önkormányzatok száma ezzel 65-re csökkent az addigi 81 (azaz 58 vármegye, 14 szék, 5 vidék és 4 kerület) helyett. A megyerendezéssel egyidejűleg a városi törvényhatóságokat is újrarendezték. Ezek száma 25-re csökkent az addigi 72 (azaz 47 szabad királyi és 25 törvényhatósági város) helyett. Mindezek következtében a központi kormányzat az addigi 153 törvényhatóság helyett már csak 92-vel állt hivatalos kapcsolatban az átrendezés után.

Tisza Kálmán kormánya Magyarország teljes területét 65 vármegyére szervezte át, felszámolva minden korábbi közigazgatási egységet, formát és szokást, egyúttal egyesítve is azokat. Összesen 18 új vármegye született, viszont a közigaz-

gatási rendszer átszervezése során 9 addig létező vármegyét megszüntettek. Ez leginkább Erdélyt érintette, ahol szinte a teljes közigazgatást újragondolták, felszámolva a Székelyföld székely székeit, valamint a Királyföld szász székeit. Az utóbbi intézkedés kiváltotta az egyébként évszázadok óta hálátlan erdélyi szászok alaptalan haragját.

A közigazgatási reformok átfogó és meghatározó részét végül 1881-ben zárták le. Ekkor Krassó és Szörény, valamint Abaúj és Torna vármegyék egyesítésével – kialakítva és egyben véglegesítve – hozták létre a 63 vármegye rendszerét. (Az 1891. évi XXXIII. törvénycikk rendelkezett a vármegyei közigazgatás rendszeréről.)

*

A Magyar Nemzeti Levéltárban található az a gyűjtemény, amelyet Szűcs László levéltáros állított össze 1958-ban *A Miniszterelnökség Levéltára 1867–1944* címmel. Ebben 1883-tól 1917-ig huszonegy miniszteri rendelet olvasható a címerhasználat engedélyezésével kapcsolatos ügyekről.

A trianoni határok közé szorított csonka Magyarországon csonka vármegyék is keletkeztek. Ezek a vármegyékkel azonos jogállású, a magyar revíziós törekvéseket elnevezésükben is kifejező közigazgatási egységek voltak 1923 és 1945 között. Létrehozásukra első ízben az 1923. évi XXXV. törvénycikk rendelkezései alapján került sor – és az ideiglenes Nemzeti Kormány 4330/1945. M. E. SZ. rendelete alapján 1945-ben szűntek meg véglegesen.

A vármegyei beosztás felülvizsgálatát az 1920-as évek elején elkerülhetetlenné tette, hogy a trianoni békediktátum következtében számos egykori vármegye területének csupán kisebb-nagyobb része maradt a megcsonkított Magyarorszá-

¹ Enklávé: Olyan ország, amelyik egy másik országon belül van, vagyis csak egy állam területével határos.

² Exklávé: Olyan államterület, amelynek nincs területi folytonossága az anyaországgal, vagyis területileg különálló, térben elszakított, idegen állam területébe beágyazott.

No.	Vármegyék megnevezése	Székhely	Alakult	Megszűnt	Egyesített megyék	Elnevezés: megye (1949–1950)
1.	Bars és Hont	Léva	1938	1945	Bars és Hont	–
2.	Bereg és Ugocsa	Beregszász	1938	1940	Bereg és Ugocsa	–
3.	Borsod, Gömör és Kishont k. e. e.	Miskolc	1923	1938	Borsod, Gömör és Kishont	Borsod-Gömör megye
4.	Csanád, Arad és Torontál k. e. e.	Makó	1923	1945	Arad, Csanád és Torontál	Csanád megye
5.	Győr, Moson és Pozsony k. e. e.	Győr	1923	1945	Győr, Moson és Pozsony	Győr-Moson megye
6.	Komárom és Esztergom k. e. e.	Esztergom	1923	1938	Esztergom és Komárom	Komárom-Esztergom megye
7.	Nógrád és Hont k. e. e.	Balassagyarmat	1923	1938	Hont és Nógrád	Nógrád-Hont megye
8.	Nyitra és Pozsony	Érsekújvár	1938	1945	Nyitra és Pozsony	–
9.	Szabolcs és Ung k. e. e.	Nyíregyháza	1923	1938	Szabolcs és Ung	Szabolcs megye
10.	Szatmár, Ugocsa és Bereg k. e. e.	Mátészalka	1923	1938	Szatmár, Bereg és Ugocsa	Szatmár-Bereg megye

területén. Ezért ezek alkalmatlanok voltak a törvények által a vármegyékre rótt feladatok ellátására, illetve nem feleltek meg a közigazgatás hatékonyabb területi szervezéséhez sem.

A Magyar Törvényhozás 1923-ban azt a megoldást választotta, hogy – a korábbi vármegyei határokat lényegében érintetlenül hagyva – a legkisebb csonka vármegyék önkormányzati és közigazgatási szerveit összevonta és az így kialakított területi egységek számára Közigazgatásilag Egyelőre Egyesített (K. E. E.) vármegye elnevezést állapította meg.

1923-ban eredetileg hét K. E. E. vármegye létrehozására került sor tizenhét korábbi vármegye területéből, majd 1938–39-ben az országhatárok változásai nyomán az eredeti K. E. E. vármegyék egy része megszűnt, illetve az újonnan Magyarországhoz csatolt területen néhány újat is létrehoztak. (A címerhasználat engedélyezéséről 1927-ben és 1928-ban jelent meg miniszteri rendelet.)

Az 1929. évi XXX. törvénycikk rendelkezett a megcsonkított Magyarország közigazgatási rendszeréről és a vármegyék címerhasználatával kapcsolatban is. Ennek alapján a 7 Közigazgatásilag Egyelőre Egyesített vármegye címereit az egykori vármegyék címerei külön-külön alkották. Esztergom–Komárom címere például ikercímerként használta az egykori Esztergom és Komárom vármegye címereit. (Az 1990-es rendszer-változtatást követően is többnyire ezt az elvet alkalmazták.)

A II. világháború végén megkötött fegyverszüneti megállapodás alapján 1945-ben visszatértek az 1923–1938 közötti 25 vármegyes beosztáshoz. Az 1923-ban létrehozott 7 K. E. E. vármegye helyett ténylegesen egyesített vármegyéket hoztak létre és később egyszerűsítették elnevezésüket. Az 1. számú táblázat ezt mutatja be szemléletesen.

Az 1923. évi XXXV. törvénycikk rendelkezései alapján a fentiekben ismertetett 7 Közigazgatásilag Egyelőre Egyesített (K. E. E.) vármegye mellett a magyar országgyűlés további 18 vármegyt, összesen 25 új vármegyt iktatott törvénybe, ezek 1938-ig működtek. A 2. számú táblázat a székhelyeikkel együtt, felsorolja ezeket a vármegyéket (1923–1938 között).

No.	Megnevezés	Székhely
1.	Abaúj-Torna vármegye	Szikszó
2.	Bács-Bodrog vármegye	Baja
3.	Baranya vármegye	Pécs
4.	Békés vármegye	Békéscsaba
5.	Bihar vármegye	Berettyóújfalu
6.	Borsod-Gömör-Kishont k. e. e. vármegye	Miskolc
7.	Csanád – Arad – Torontál k. e. e. vármegye	Makó
8.	Csongrád vármegye	Szentes
9.	Fejér vármegye	Székesfehérvár
10.	Győr-Moson-Pozsony vármegye	Győr
11.	Hajdú vármegye	Debrecen
12.	Heves vármegye	Eger
13.	Jász-Nagykun-Szolnok vármegye	Szolnok
14.	Esztergom-Komárom k. e. e. vármegye	Esztergom
15.	Nógrád-Hont k. e. e. vármegye	Balassagyarmat
16.	Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye	Budapest
17.	Somogy vármegye	Kaposvár
18.	Sopron vármegye	Sopron
19.	Szabolcs-Ung k. e. e. vármegye	Nyíregyháza
20.	Szatmár-Ugocsa-Bereg k. e. e. vármegye	Mátészalka
21.	Tolna vármegye	Szekszárd
22.	Vas vármegye	Szombathely
23.	Veszprém vármegye	Veszprém
24.	Zala vármegye	Zalaegerszeg
25.	Zemplén vármegye	Sátoraljaújhely

Ismeretes, hogy Magyarország ismét vesztesként került ki a második világhégből. Ezért 1945-ben, a fegyverszüneti megállapodás után, az 1938-tól visszatért országrészek ismét az utódállamokhoz kerültek. Sőt, a győztes Csehszlovákia öt Pozsony-környéki falura tartott igényt, amelyből hármat (Oroszvár, Horvátjárfalu, Dunacsúny) meg is kapott. Ezt az

1947. február 10-én aláírt, szintén gyalázatos párizsi békeszerződés rögzítette. Ennek következtében a közigazgatás újjászervezésekor 1945-ben visszatértek az 1923 és 1938 közötti huszonöt vármegyes beosztáshoz, amely az 1949-es kommunista hatalomátvételig működött.

A kommunista Minisztertanács 1949. szeptember 28-án kelt határozata alapján a vármegyét megszüntették és elrendelték az új, „szocialista” megyék területének és székhelyének szabályozását. Az akkori megyehatárokkal és megyeszékhelyekkel szemben az alábbi változtatásokat kellett végrehajtani:

- Szatmár-Bereg megye beolvasztandó Szabolcs megyébe. Megyeszékhely: Nyíregyháza
- Abaúj és Zemplén megye beolvasztandó Borsod-Gömör megyébe. Megyeszékhely: Miskolc
- Bihar megye beolvasztandó Hajdú megyébe. Megyeszékhely: Debrecen
- Csanád megye központi és torontáli járása Makóval együtt Csongrád megyéhez csatolandó. Megyeszékhely: Szentes
- Csanád megye nagybattonyai és mezőkovácsházi járása, valamint Bihar megye sarkadi járása Békés megyéhez csatolandó. Megyeszékhely: Békéscsaba
- Sopron megye Győr-Moson megyéhez csatolandó. Megyeszékhely: Győr
- Pest-Pilis-Kiskun megye kettéosztandó, az északi terület Pest megye lesz. Megyeszékhely: Budapest
- Pest-Pilis-Solt-Kiskun megye déli részéhez csatolandó Bács-Bodrog megye. Az új neve Bács-Kiskun megye. Megyeszékhely: Kecskemét
- Veszprém megyéhez csatolandó Zala megye tapolcai és sümegi járása. Megyeszékhely: Veszprém
- Nógrád-Hont megye megmarad. Megyeszékhely: Salgótarján
- Esztergom-Komárom megye megmarad. Megyeszékhely: Tatabánya
- Heves megye határa úgy alakítandó, hogy ne terjedjen a Tiszántúlra.
- A beolvadó határmenti csonka megyék székhelyei megszűnnek.

A rákosista alkotmány 29. paragrafusa intézkedett az új közigazgatás bevezetéséről a 4.343/1949. M.T. számú rendeletében. Ezen év szeptember 28-án Kádár János akkori belügyminiszter aláírásával szabályozták a megyék nevét, székhelyét és területét az alábbiak szerint: A Magyar Népköztársaság területe államigazgatási szempontból tizenkilenc (19) megyéből áll.

A 3. számú táblázat a pártállami megyék nevét és székhelyét ismerteti:

1.	Baranya megye	Pécs
2.	Bács-Kiskun megye	Kecskemét
3.	Békés megye	Békéscsaba
4.	Borsod-Abaúj-Zemplén megye	Miskolc
5.	Csongrád megye (2020-tól Csongrád-Csanád megye)	Hódmezővásárhely [1962-től Szeged]
6.	Fejér megye	Székesfehérvár
7.	Győr-Sopron megye	Győr
8.	Hajdú-Bihar megye	Debrecen
9.	Heves megye	Eger
10.	Komárom megye	Tatabánya
11.	Nógrád megye	Salgótarján
12.	Pest megye	Budapest
13.	Somogy megye	Kaposvár
14.	Szabolcs-Szatmár megye	Nyíregyháza
15.	Szolnok megye	Szolnok
16.	Tolna megye	Szekszárd
17.	Vas megye	Szombathely
18.	Veszprém megye	Veszprém
19.	Zala megye	Zalaegerszeg

A fentiekben olvasható pártállami megyebeosztás és megyeszékhelyek az 1990-es, első szabad választásokig voltak érvényben. A pártállami időszak alatt a megyék nem használhatták az egykori történelmi címereiket és egyes megyék esetében egyszerűsítették a neveiket is! Példaként megemlítem, hogy Esztergom-Komárom vármegye helyett Komárom megye lett, Nógrád-Hont vármegye helyett pedig Nógrád megye.

Örvendek, hogy – követendő példaként – Csongrád megye nevébe 2020. június 4-én, a Nemzeti Összetartozás Napiján hivatalosan is visszakerült a Csanád megnevezés. Az viszont érthetetlen, hogy a Torontál elnevezés miért maradt ki a névváltoztatás kezdeményezésekor. Szerencsére ezt a mulasztást Csongrád megyének az 1991-ben elfogadott címe pótolta, amelynek megbízói és alkotója szerepeltetik a címerben az egykori Torontál vármegye címerét is.

A rendszerváltozást követően elsősorban a megyék megnevezései változtak meg, a korábbi megyeszékhelyek megmaradtak. Ezek a változtatások a következő oldalon lévő táblázatban olvashatók.

Az 1990-ben a demokratikusan megválasztott új kormányzat intézkedett arról, hogy a megyék ismét bevezethessék az 1923 és 1945 között használt címereiket, vagy új, összevont címereket alkothassanak. Örvendek, hogy 1991 és 1993 között a megyei közgyűlések mindezeket megszavazták.

1.	Baranya megye	Pécs
2.	Bács-Kiskun megye	Kecskemét
3.	Békés megye	Békéscsaba
4.	Borsod-Abaúj-Zemplén megye	Miskolc
5.	Csongrád megye (2020. június 4-től Csongrád-Csanád megye)	Szeged
6.	Fejér megye	Székesfehérvár
7.	Győr-Moson-Sopron megye	Győr
8.	Hajdú-Bihar megye	Debrecen
9.	Heves megye	Eger
10.	Komárom-Esztergom megye	Tatabánya
11.	Nógrád megye	Salgótarján
12.	Pest megye	Budapest
13.	Somogy megye	Kaposvár
14.	Szabolcs-Szatmár-Bereg megye	Nyíregyháza
15.	Jász-Nagykun-Szolnok megye	Szolnok
16.	Tolna megye	Szekszárd
17.	Vas megye	Szombathely
18.	Veszprém megye	Veszprém
19.	Zala megye	Zalaegerszeg

A Magyar Posta dicséretére váljék, hogy 1997-ben négy bélyegblokkban megjelentette Budapest főváros címérével együtt a 19 megye címérét is. Ezeket a címereket Dudás László, a 2014-ben elhunyt Munkácsy-díjas, jeles bélyegtervező, grafikusművész alkotta.

Az alábbiakban röviden ismertetjük a megcsonkított megyei címereket.

BÁCS-KISKUN MEGYE ÉS CÍMERE

Bács-Kiskun megye az egykori megcsonkított Bács-Bodrog vármegyéből és az 1877. I. törvénycikk rendelkezése alapján a volt Pest-Pilis-Solt vármegyéből, valamint a hozzácsatolt Jászkun kerületből jött létre 1878-ban. Bács-Kiskun megye egyesített címérében ezen egykori vármegyék módosított címerképei szerepelnek. Bács-Kis-

kun megye címérének tervezésekor az alkotó tárcsapajzs formát alkalmazott, amelyet egy hasítással (függőleges osztás) két pajzsmezőre osztott. A jobb oldali (látvány szerint bal oldali) mezőben kék színű háttérben Szent Pál apostol lebegő címerképe látható, jobb kezében hegyével lefelé mutató ezüst színű, egyenes kardot tart, bal karjában pedig aranykötésű Bibliát.

A bal oldali (látvány szerint jobb oldali) címermezőben ezüst színű háttérben az egykori Jászkun kerületet jelképező vitéz lebegő címerképe látható, aki jobb kezében ezüstsínű kivont szablyát tart. A Kiskunságot jelképező vitéz alakja 1878-ban került az újonnan alakult Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye címerébe. A címermezők aljában eltolt ezüst-kék színű hullámos pályák Bács-Kiskun megyének a Duna és Tisza folyók közötti területi elhelyezkedésére utalnak. (Ez a címer a 061071. számú bélyegblokkon látható.)

BARANYA MEGYE ÉS CÍMERE

Az egykori Baranya vármegyét a trianoni békediktátum szintén megcsonkította, hiszen elvesztette a Dráván túli területét, a Drávaszöveget, amelyet az újonnan megalakult Szerb-Horvát-Szlovén Királysághoz csatoltak. (Ma a Drávaszög Horvátországhoz tartozik.)

Baranya vármegye területén valószínűleg a XI–XII. században alakult ki a vármegye jogelődje, vagyis a comitatus (megye). Ugyancsak a XI. században Szent István király megalapította a Pécsi Püspökséget, Nagy Lajos király pedig 1384-ben egyetemet alapított Pécsen.

Baranya megye megújított címérének megtervezéséről 1991-ben a megyei közgyűlés hozott határozatot. Baranya címere csücskös talpú doborpajzs, amelynek osztatlan címermezőjében kék színű háttérben, zöld színű pajzstalpon kétszintű, ostrompárkányzatú, négyormú ezüst bástya áll. Kapubélete kváderkövekkel kirakott, fekete kapuboltjában nyitott aranyleveles koronával ékesített, kisméretű, álló kerek talpú pajzs lebeg, amelynek ezüst mezőjében I. Lipót és I. József király nevének aranyszínű kezdőbetűi láthatóak. A kapu feletti kőpárkányon két férfi, fejükön arany búzakoszorúval, a vállukra tett rúdon egy hatalmas zöld levelű zöld szőlőfürtöt visznek. A meseszerűen nagy szőlőfürt a villányi borvidék gazdagságát jelképezi. A címerpajzsot jobbról és balról zöld olaj- és pálmaág övezi.

BORSOD-ABAÚJ-ZEMPLÉN MEGYE ÉS CÍMERE

Ennek a megyének a létrejötte és összetett címere jól példázza a trianoni békediktátum által az egykori Borsod, Abaúj-Torna, Gömör és Kis-Hont, valamint Zemplén vármegyék megcsonkításait. Röviden ismertetem az egykori vármegyék történetét és címereik kialakulását. Abaúj és Torna vármegye sokáig egymástól független törvényhatóságként működött.

dött, de történelmük során többször egy vármegyét is alkottak. Az 1881. évi LXIV. törvénycikk rendelkezése alapján egyesültek harmadszor. Nevét az Aba nemzetségről kapta és a krónika szerint ők építették Abaújvár várát is a XI. század elején.

Borsod vármegye területén a XI–XII. században alakulhatott ki jogelődje, a comitatus. Nevét a hagyomány szerint a honfoglaláskor a területét megszálló Örs és Bors vezérek utódairól kapta. A XI. században Borsodvár lett a központja. Később a Diósgyőrben felépített vár királyaink egyik kedvelt tartózkodási helyévé vált.

Gömör és Kishont vármegye területén szintén a XI–XII. században comitatus alakult, melynek székhelye Gömörvár volt. Jelentőségét felismerve az esztergomi érsekség már 1291-ben III. András királytól adományként megszerezte Rozsnyót és hamarosan a bányavidék központjává fejlesztette.

Zemplén vármegye területe lényegében a trianoni döntésig változatlan maradt. Északon a Keleti-Beszékidek hegylánca, délen pedig a Sajó-torkolata–Tokaj–Tisza vonala határolta. A középkorban fontosabb várai voltak: Sztropkó, Homonna, Gálszécs, Sátoraljaújhely, Sárospatak és Tokaj. 1605. április 17-én Szerencsen Bocskai Istvánt Magyarország fejedelmévé választották. Sátoraljaújhely 1756-tól 1950-ig Zemplén vármegye székhelye volt. A trianoni békediktátum után a vármegye területének 70%-át, lakosságának 60%-át csatolták Csehszlovákiához.

A megye címere csücskös talpú, összetett, négyelt címer, amelyben a megcsonkított Abaúj-, Borsod-, Gömör és Zemplén egykori vármegyék címereinek fontosabb címerképeit alkalmazta a tervezője.

Az 1. számú jobb felső (látvány szerint) bal felső címermezőben az egykori Abaúj-Torna vármegye címere látható. A címermező egy vágással (vízszintes osztás) két részre osztott, a felső mezőben Abaúj vármegye egyszerűsített címere látható, amely az Árpád-házi Aba Sámuel királyt és az Aba nemzetséget jelképezi. Az alsó mezőben az egykori Torna vármegye módosított címere látható, ahol kék színű háttérben egy jobbra forduló (látvány szerint balra forduló) és néző háromágú, aranyszínű leveles koronát viselő, kiterjesztett szárnyú, ezüstsínű sólyommadár lebeg.

A 2. számú bal felső (látvány szerint jobb felső) címermezőben az egykori Zemplén vármegye címerének leegyszerűsített felső címerképe látható, ahol arany mezőben jobbról egy vörös, balról pedig egy kék ruhás angyal, „égi Génius” lebegő címerképét látjuk. Ezek egymással szembe fordulva egy

háromágú nyitott leveles arany koronát tartanak. Az angyalok lábai alatt ugyancsak egy összetett, lebegő címerkép látható, amelyen két arany szőlőlevél egy szőlőfürtöt fog közre a szárából kinövő kaccsal. Ismeretes, hogy Árpád-házi Szent Erzsébet Sárospatakon született, ezért ez az összetett címerkép egyrészt rokonszenves személyiségét jelképezi, másrészt a világhírű tokaji szőlővidékre utal.

A 3. számú jobb alsó címermezőben az egykori Borsod vármegye címerének szintén leegyszerűsített címerképe látható, ahol osztatlan címermezőben, fekete színű háttérben egy ágaskodó, kétfarkú, jobbra lépő arany oroszlán szintén lebegő címerképét látjuk. Jobb mancsában egy nyitott, háromágú, aranyszínű leveles koronát tart, a bal mancsában pedig egy kétkarú aranyszínű mérleget, mint az igazságosság jelképét.

A 4. számú bal alsó címermezőben az egykori Gömör vármegye címerének szintén leegyszerűsített címerképe látható, ahol kék színű háttérben ezüstsínű bástya lebeg. Felette egy torony emelkedik két fekete lőréssel és hárommormú ostrompárkánnyal. A négyosztású címerpajzs felső élén ezüstpántos tornasisak helyezkedik el, nyakvértjén aranyszalagon medállal. Az ötágú, nyitott, aranyleveles sisakkoronán egy jobbra néző, kiterjesztett szárnyú sasmadár áll. Ez a címerkép a szintén gömöri származású Széchy-család címerében szerepel. (A fentiekben ismertetett címer az 1. számú mellékletben a 061071. számú bélyegblokkon látható.)

CSONGRÁD-CSANÁD MEGYE

Ennek a megyének a létrejötte és összetett címere szintén jól példázza a trianoni diktátum által az egykori Csanád, Csongrád és Torontál vármegyék megcsonkításait.

Csanád vármegye területén a XI. század elején alakulhatott ki jogelődje, a comitatus, amelynek központja Csanád vára volt. Ekkoriban a terület ura az önálló fejedelmi hatalommal rendelkező marosvári Ajtony vezér volt, aki a magyar király fennhatóságát semmibe vette. Ezért István király Ajtony ellen anyai unokatestvérét, Csanádot küldte, aki fényes győzelmet aratott felette. István király halálából a vármegyét Csanád vezérről nevezte el. Az uralkodó 1030-ban meg-

alapította a Csanádi Püspökséget, amelynek Szent Gellért lett az első püspöke.

Csongrád vármegye szintén a XI. században alakult ki.

Torontál vármegye területe a törökök kiűzése után lakatlanná vált, ahova a XVIII. század elejétől többségében német és magyar lakosságot telepítettek. Végleges területét az 1876. évi XXXIII. törvénycikk szabályozta.

A megye címere

A megye címere csücskös talpú négyelt címer, amely egy alappajzsból és a közepére helyezett szív- vagy boglárpajzsból álló összetett jelkép.

Az 1. számú jobb felső osztatlan címermezőben Csanád vármegye címere látható. Kék körül arany dicsfény (glória) ragyog. Jobb kezével ezüsthelyű lándzsát és zöld pálmaágot tart, emlékeztetve mártírhalálának körülményeire.

A 2. számú bal felső címermezőben vörös színű háttérben egy jobbra tekintő aranyoroszlán felső testének lebegő címerképe látható, amely az Ond vezértől eredeztethető, és a Bor-Kalán nemzetséget jelképezi.

A 3. számú jobb alsó címermezőben arany színű háttérben jobbra tekintő, fekete turulmadár látható, amely a szintén Ond vezértől eredeztethető Csanád vezért és nemzetségét jelképezi. Az oroszlán és a turulmadár azt üzeni, hogy Trianon ellenére a megcsonkított vármegyékben – határon innen és túl – továbbra is töretlenül él a közös múlt és az ősök tisztelete.

A 4. számú bal alsó címermezőben vágással, hasítással és beékeléssel az egykori Torontál vármegye összetett címerének egyszerűsített változata látható. A jobb felső címermezőben vörös színű háttérben zöld talajon egy ezüstszerű bástya látható, amelynek hármass osztatú várfokán egy ezüstszerű zászló balra leng. A bal felső címermezőben, kék színű háttérben aranyló Nap-arcot látunk. A vágás alatti beékelés két oldalán kék és vörös színű mezőben egy-egy fehérszirmú heraldikai rózsát látunk, a beékelésben pedig egy arany színű bőségszarut ábrázoltak, benne gyümölcsökkel. Ez a megjelenítés az egykori vármegye földjének gazdagságára és termékenységére utal.

Az 5. számú boglárpajzsban Csongrád vármegye csücskös talpú címere látható. Az alappajzsra helyezett boglárpajzs kifejezi, hogy Csongrád megye fentiekben ismertetett összetett címere örököse és továbbvivője az egykori Csanád és Torontál vármegyéknek. Az alsó címermezőben kék színű háttérben, három ezüstszerű hullámos pólyát látunk, amelyek Csongrád megye folyóit, a Tiszát, a Köröst és a Marost jelképezik. Az egykori Torontál vármegye címeréből átemelt herold alakok, vagyis az álló fekete sas és az ágaskodó aranyoroszlán stílusosan díszítik Csongrád megyének a múltat a jelennel össze-

kapcsoló összetett címerét. (A fentiekben ismertetett címer megtekinthető a 003827. számú bélyegblokkon.)

GYŐR-MOSON-SOPRON MEGYE

Ennek a megyének a létrejötte és összetett címere is jól példázza a Trianon által az egykori Győr, Moson és Sopron vármegyék megcsonkításait. Győr vármegye területén a XI. században alakulhatott meg jogelődje, a comitatus, melynek központja Győr vára lehetett. Ugyanakkor István király 1001-ben megalapította a Győri Püspökséget

és Káptalant. Az 1002-ben kiadott alapítólevelével a Monte Cassinói Apátsággal azonos kiváltságokat biztosított a Géza fejedelem által 996-ban alapított pannonhalmi Bencés Apátságnak. A vármegye székhelye, Győr kiemelt fontosságú vár lett a XVI. században, amikor olasz bástyákkal erősítették meg.

Moson vármegye területén a XI–XII. században kialakult comitatus központja Moson vára, a nagy jelentőségű „mosoni kapu” volt. Könyves Kálmán király uralkodása kezdetén, 1096-tól indultak meg a keresztes hadjáratok a Szentföldre. A Bouillon Gottfried lovag vezette keresztes sereg gyűlésező előhada ostrom alá vette Moson várát, de Kálmán király tönkrevverte őket.

Sopron vármegye területén a XI. században alakulhatott meg jogelődje, a comitatus, amelynek székhelye előbb Kapuvár, majd Sopron vára lehetett. Az Árpád-házi királyok Istvántól kezdve a nyugati országrészek védelmére és őrzésére besenyőket és székelyeket telepítettek a Sárköz és a Sárhegy, vagyis a Lajta folyó és a Lajta hegység vidékén.

A megye címere

A fentiekben ismertettem már, hogy ezt az összetett címet a megcsonkított vármegyék egyszerűsített címerképeinek felhasználásával 1991-ben tervezték az alábbiak szerint. Az összevont megyék címerpajzsa kerek talpú, amelyet egy vágással és egy hasítással három címermezőre osztottak.

Az 1. számú jobb felső címermezőben kék színű háttérben az egykori Moson vármegye egyszerűsített stilizált címerképe látható. A két szélső, zöld színű, hármass halmon két szembe forduló, kétfarkú aranyoroszlán látható, amelyek bal és jobb mancsaikkal a stilizált arany színű és vörös bélésű Szent Koronát emelik az ég felé. A kiemelkedőbb középső halmon zöld leveles száron három ezüst szirmú virág díszlik.

A 2. számú bal felső címermezőben a hajdani Sopron vármegye leegyszerűsített címerképe helyezkedik el. Kék színű háttérben, zöld domborúlaton egy enyhén jobbra forduló,

teljes ezüst páncélzatú és sisakú vitéz áll vívó alapállásban, jobbában egyenes ezüst karddal.

A 3. számú alsó címermezőben vörös színű háttérben három hullámos ezüstpólya látható, amelyben a címer alkotója elhagyta a vármegye címerében olvasható Duna, Rábca és Rába feliratokat. A címerpajzs felett egy ötágú, nyitott leveles, aranszínű, lebegő korona látható, utalván az egykori vármegyék comitatus voltára.

HAJDÚ ÉS BIHAR MEGYE

Az ismertett megyék címereihez hasonlóan ennek a megyének a létrejötte és ikercímere is jól példázza Trianon káros hatásait, vagyis az egykori Hajdú és Bihar vármegyék megcsonkításait.

Hajdú vármegye, vagyis az egykori Hajdúkerület az 1870. évi XLII. törvénycikk alapján önálló törvényhatósággá alakult át. Hajdú vármegye végleges területe az 1877. évi I. törvénycikk alapján a Hajdúkerületből és a Bocskai István fejedelem által alapított hét hajdúvárosból (Nánás, Dorog, Böszörmény, Hadház, Szoboszló, Vámspércs, Polgár), továbbá Szabolcs vármegye tíz és Bihar vármegye három községéből jött létre mint egységes vármegye. Bocskai István fejedelem halála után az általa alapított Hajdúkerület nem tartozott a nemesi vármegyék alárendeltségébe, önálló közigazgatási egység volt. A hajdúk sajátos szabadságjogokkal bírtak, kilencedet nem fizettek, városaik nemesi kiváltságot élveztek. Ezért viszont katonáskodással tartoztak a királynak. A hajdúvárosok irányításáért a hajdúkapitányok voltak felelősek. A Hajdúkerület élén a főkapitány állt.

Bihar vármegye területén valószínűleg a XI. században alakulhatott ki elődje, a comitatus, Biharvár központtal. Ismeretes, hogy Nagyvárad városát, első székesegyházát és püspökségét Szent László király alapította az 1080-as években, halála után pedig ez lett végső nyughelye. Bihar vármegye területét az 1676. évi XXXIII. törvénycikk szabályozta. Örökös főispánja a nagyváradi püspök volt. Miután Hajdú és Bihar vármegyék címerei kis eltérésekkel megegyeznek az 1991-ben alkotott Hajdú-Bihar megye ikercímereivel, ezért nem ismeretem külön-külön címereiket.

A megye címere

Az ikercímer jobb oldalán Hajdú megye, a bal oldalán pedig Bihar megye címere látható. Hajdú vármegye címerének érdekessége, hogy az több mint kétszáz évvel megelőzte a vármegye megalakulását. Ezt a címet ugyanis Bocskai István fejedelem adományozta a személyét támogató hajdúknak. Az 1605-ben Korponán kiállított adománylevelében 13 hajdúkapitányt és a parancsnokságuk alá tartozó 9254 hajdút érintette ez a nagylelkű adományozás. 1877-ben lényegében ezt a címet vette át a megalakult Hajdú vármegye, majd kisebb módosításokkal 1991-ben Hajdú megye is. (Hajdú-Bihar megye címere a 061071. számú bélyegblokkon látható.)

KOMÁROM-ESZTERGOM MEGYE

Ennek a megyének a létrejötte és kettős ikercímere is jól mutatja a trianoni békediktátum által az egykori Komárom és Esztergom vármegyék megcsonkításait.

Esztergom vármegye területén feltehetően a XI. században alakulhatott meg jogelődje, a comitatus, Esztergom központtal, amely a középkorban királyi székhely is volt. Ugyancsak a XI. század elején Szent István király létrehozta az Esztergomi Egyházmegyéjét és Érsekséget. A Magyar Királyság legnagyobb egyházi méltósága az esztergomi érsek lett, a magyar érsekek közül az első, vagyis a primás. 1715-ben III. Károly király a mindenkor esztergomi érseknek, a szent római birodalmi hercegi rangot adományozta, ezt követően használták az érsekek a hercegprimás rangjelzést is. Ugyanakkor az esztergomi érsekek 1270 óta V. István király adománya alapján az Esztergom vármegye örökös főispánja megnevezést is viselték. A békediktátum következtében ez a vármegye területének és magyar lakosságának több mint 50%-át vesztette el. A fentiekben már ismertettem, hogy a szovjet segítséggel hatalomra juttatott magyarországi kommunisták a 4.343/1949. sz. minisztertanácsi rendelettel – Kádár János akkori belügyminiszter aláírásával – megszüntették a közel ezer éves vármegye elnevezést, továbbá az egyes vármegyék nevét, területét és székhelyét. *Ennek legkirívóbb példája és célpontja az ezeréves Esztergom vármegye volt!* A Trianon által megcsonkított vármegyéjét 1923-ban kényszerűségről egyesítették az ugyancsak megcsonkított Komárom vármegyével. Sajnálatos tény, hogy a rendszerváltoztatás után csak az Esztergom megnevezéssel egészítették ki a megye megújított nevét, de azt nem az 1923-as formulának megfelelően, hisz továbbra is Tatabánya maradt a megye székhelye.

Komárom vármegye területén feltehetően a XI. vagy a XII. században alakulhatott meg jogelődje, a comitatus, amelynek központja Komárom vára volt. A XIII. században a Csák nemzetség birtoka volt. Komárom történetének egyik legnevezetesebb személyisége V. László király volt, aki 1440. február 22-én született a városban. Éppen ezért több kiváltságban részesítette a helybéli polgárságot. Mátyás király is gyakran időzött Komáromban. A trianoni döntés következtében Csehszlovákiához került a vármegye területének és magyar lakosságának több mint 50 százaléka.

A megye címere

Az ikercímer jobb oldalán Komárom megye, bal oldalán pedig Esztergom megye címere látható. A csücskös talpú osztatlan pajzsokban ábrázolt címerképek mindkét esetben minimális eltéréssel megegyeznek az egykori Esztergom és Komárom vármegyék címerpajzsában ábrázolt színezésekkel és címerképekkel, ezért csak az ikercímereket ismertetem.

Komárom megye címerpajzsában aranszínű háttérben, zöld talajon egy talpig ezüst páncélba öltözött vitéz látható, aki a jobb kezében lévő ezüst karddal lesújtani készül az őt megtámadó, hátsó lábaira álló, természetes színű medvét. Ez az összetett címerkép azt jelképezi, hogy a hazájukért felelősséget viselő vitézek még a hazai állataink királyát, a medvét is képesek legyőzni.

Esztergom megye címerpajzsában az alsó címermező vörössel és ezüsttel sakkozott. A felső címermezőben ezüstsínű háttérben, püspöklila baldachin alatt aranyos trónuson Esztergom vármegye védőszentje, Szent Adalbert, a cseh származású püspök ül. Kezét az ölében nyugtatja, jobbjában három ezüst lándzsát, vagyis mártíromságának attribútumait tartja, bal kezében pedig aranykampójú püspöki pásztorbotot. A legenda szerint Szent Adalbert prágai püspök keresztelte meg Esztergomban Árpád leszármazottjának, Géza fejedelemnek a fiát, Vajkot, aki a keresztségben az első keresztény vértanú után az István nevet kapta és Magyarország első királya lett. (Az ikercímer a 065452. számú bélyegblokkon.)

NÓGRÁD MEGYE

Az egykori Nógrád vármegyéet a trianoni békediktátum szintén megcsonkította, hiszen a vármegye elveszítette északi részét, vagyis területének több mint a felét, amely az új utódállamhoz, Csehszlovákiához került. 1923-ban kényszerűségből a megcsonkított vármegyéhez csatolták az ugyan-

csak megcsonkított Hont vármegye maradék településeit. A legismertebbek a Szondi György hős várkapitányról és a maroknyi várvédőről elhíresült Drégelypalánk, valamint Perőcsény és Kemence települések, amelyeknek a címereit 2002-ben, 2004-ben és 2020-ban jómagam tervezhettem. Ismeretes, hogy Kemence 1751 és 1806 között, 55 éven át Hont vármegye székhelye volt. Az 1949-es kommunista hatalomátvétel után az egykori Nógrád-Hont vármegye nevéből eltörölték a Hont nevet (meg a vár előtagot) is, helyette Nógrád megyére módosították, és az ősi székhely Balassagyarmat helyett az új szocialista fellegvár, Salgótarján lett a megye központja. Sajnálatos tény, hogy a rendszerváltoztatás után a megye akkori előljárói és írástudói nem tartották fontosnak, hogy visszahelyezzék a megye székhelyét Balassagyarmatra és a nevében visszaállítsák a Nógrád-Hont elnevezést. 30 esztendővel a rendszerváltoztatás és 100 esztendővel a gyalázatos trianoni szerződés aláírása után – a Nemzeti Összetartozás Évében – időszerű és jogszerű lenne orvosolni az elkövetett törvényteleniségeket.

Előzmények

A honfoglaló magyar törzsek egyes csoportjai az Ipoly folyó mentén, a későbbi Nógrád vármegye területén telepedtek le, amelyet egyes települések nevei is alátámasztanak: Kürtös, (Balassa)Gyarmat, (Diós)Jenő, (Salgó)Tarján, Megyer, (Ipoly) Keszi. Feltehetően a XI–XII. században jöhetett létre a későbbi vármegye jogelődje, a comitatus, amelynek székhelye Nógrád vára lehetett. A XV. században már 22 vár állott a területén, amelyek közül a legismertebbek: Nógrád, Fülek, Kékkő, Salgó, Somoskő, Csővár, Gács.

A megye címere

Nógrád megye címere osztatlan csücskös talpú tárcsapajzs, amelynek kék színű hátterében, zöld színű talajon egy enyhén jobbra forduló ezüst páncélt viselő vitéz áll. Jobb kezében hajlított könyökkel ezüst pallost tart, bal kezével egy enyhén balra dőlő ovális pajzsra támaszkodik, amelyen Magyarország címere látható. Nógrád megye címerében azért szerepel páncélos vitéz, mert vérzivataros történelme során folyamatosan kellett küzdeniük a betörő tatár, török, labanc, osztrák, cseh és szovjet betolakodók ellen. (Nógrád megye címere a 065452. számú bélyegblokkon látható.)

SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYE

A fentiekben ismertetett megyék címereihez hasonlóan ennek a megyének a létrejötte és összevont címerei is jól példázák a trianoni békediktátum káros hatásait, vagyis az egykori Szabolcs, Szatmár, Bereg vármegyék megcsonkításait. A vár-

megye az ország északkeleti részén három megcsonkított megye összevonásával alakult meg.

Szabolcs megye területén a honfoglaláskor Szabolcs vezér nemzetsége foglalt szállásterületet, amelyet már a XI. században szabolcsi comitatusnak neveztek. A vezér erős földvárat emeltetett, a későbbi Szabolcs várát. A királyi vármegyét Szent István király alapította. Szent László király 1092-ben a szabolcsi földvárba országgyűlést és zsinatot hívott össze, amelyen olyan törvények születtek, melyek meghatározták az ország további sorsát és történelmi szerepét. A XIII. században vált nemesi vármegyévé.

Szatmár megye területén feltehetően a XI–XII. században már létezett jogelődje, a szatmári comitatus, amelyen a Károlyi-család ősei, a Kaplony-nemzetség rendelkezett nagy földbirtokokkal. A későbbi vármegye központja a Szamos folyó mellett felépített Szatmár vára lett, aztán pedig a Károlyiak központja, Nagykároly. A gazdag vármegye egyike volt a „történelmi hét vármegyének”: Abaúj, Borsod, Zemplén, Szabolcs, Szatmár, Ugocsa, Bereg vármegye, amelyek birtoklásáért több erdélyi fejedelem, Bethlen Gábor és I. Rákóczi György is sikerrel harcolt.

Bereg megye területén, nagyrészt a Vereckei-hágón keresztül történt Árpád fejedelem vezetésével a honfoglalás, mégpedig a Tisza és Borsova folyók összefolyásánál emelt vár bevételeivel. Feltehetően ezen a területen jött létre a XI. században a Borsova vára székhellyel a comitatus, vagyis a későbbi Borsova vármegye jogelődje. Ennek területén mért megsemmisítő vereséget uralkodásának elején Szent László király a betörő kun sereg felett. Ettől északra alakult ki a XII. században a Beregi Erdőispánság, a későbbi Bereg vármegye jogelődje. A két vármegyét a tatárjárás után egyesítették Bereg vármegye névvel. A XVI–XVII. században a királyi Magyarország és az Erdélyi Fejedelemség összeütközéseinek és szabadságküzdemeinek színtere volt. Később központi szerepet kapott Munkács vára, amely a XVII. században a Rákóczi-család birtokába jutott. A Thököly Imre vezette felkelés idején ezt védelmezte 1686 és 1688 között Zrínyi Ilona, II. Rákóczi Ferenc édesanyja. A Beregszász melletti Mezőváriban bontott zászlót a nagyságos fejedelem által vezetett szabadságharc (1703–1711).

A megye címere

A fentiekben már említettem, hogy ennek a megyének a címere is az egykori megcsonkított Szabolcs, Szatmár, Bereg megye címereinek összevonásával készült, a megyei közgyűlés 1992 szeptemberében hozott határozata alapján.

Szabolcs megye címere halfarkú ezüsttel és késsel negyedelt barokk pajzs. A 1. számú, jobb felső mezőben ezüstszerű háttérben, zöld halmon három aranszínű búzakalász növekszik. A 2. számú bal felső mezőben kék színű háttérben egy függőleges helyzetű aranyhal látható. A 3. számú jobb alsó mezőben kék színű háttérben zöld halmon egy csonkolt aranyfatorzs látható. A 4. számú bal alsó mezőben ezüstszerű háttérben, megfeszített arany íjon, balra mutató arany nyílvevessző látszik. A búzakalászok a föld, a hal pedig a folyók és tavak bőségét és gazdagságát jelképezik. A csonkolt aranyfatorzs arra emlékeztet, hogy a vármegye területét gyakorta kárára változtatták, a felajzott nyíl pedig a harci hagyományokban dicső múltra utal.

Szatmár megye címere két vágással (vízszintes osztás) és két hasítással (függőleges osztás) kilenc címermezőre osztott, álló helyzetű, csücskös talpú pajzs. A címermezőkben ábrázolt búzakéve és szőlőfürt a megye földjeinek gazdagságát, a rák és a kecske a vizek, a szarvasbika pedig az erdők gazdagságát jelképezik. Bereg megye halfarkú barokk címerpajzsát egy ezüst kereszt negyedeli. A fentiekhez hasonlóan a címermezőkben látható címerképek esetünkben is az egykori Bereg vármegye földjeinek és erdőinek gazdagságát hirdetik. (Szabolcs-Szatmár-Bereg megye címere a 003827. számú bélyegblokkon látható.)

VAS MEGYE

A történelmi Magyarország nyugati részén fekvő Vas vármegye – Moson, Sopron és Zala vármegyékhez hasonlóan – szintén elszenvedte ezeréves területének a trianoni békediktátum által okozott megcsonkítását. A Nagy Házorúban szintén vesztes Ausztria Dél-Tirol elcsatolásának kárpótlásáért kiharcolta a döntéshozóknál

Sopron, Vas és Zala vármegyék legnyugatibb határvidékének elcsatolását – és *Burgenland* néven egy új tartományt hozott létre. (2014-ben felkérték az *Őrvidék* címerének megtervezésére, melynek részletes ismertetése megjelent a Trianoni Szemle VI. évfolyam, január-júniusi számában.)

Előzmények

Vas vármegye területén feltehetően a XI. században két jogelődje, vagyis két comitatus jött létre, az egyik Vasvár, a másik pedig Karakó vár központtal. 1578-ig a vármegye és a Szent István által alapított káptalan székhelye előbb Vasvár, később Szombathely lett. Árpád-házi királyaink az ország nyugati gyepeinek őrzésére és védelmére Vas vármegyében elsősorban székelyeket telepítettek le, akik kiváltságokat élvező területi egységeket hoztak létre.

A megye címere

Vas megye címere ezüst és fekete rámás csücskös talpú barokk pajzs. Ennek osztatlan címermezőjében, kék színű háttérben, zöld színű halmon, ötszintű ostrompárkányzattal, ormozott, ezüstsínű bástya áll, második és negyedik szintjén négy-négy jelképes lőrész. Az oromzat tetején ezüstsínű, jobbra forduló és néző, csőrében ezüstsínű patkót tartó struccmadár lép jobbra. A madár csőrében látható vas lópatkó megjelenítése tökéletesen utal a megye elnevezésére. A címerpajzs felső ívén fekete kehelyben arany szőlőszemek gúlája látható, amelyet jobbról és balról kék és ezüst foszlányok övezik. (A címer a 4. számú mellékletben a 065452. számú bélyegblokkon látható.)

ZALA MEGYE

A történelmi Magyarország délnyugati határvidékén fekvő Zala vármegye Vas, Sopron és Moson vármegyékhez hasonlóan, szintén elszenvetve ezeréves területének a Trianon által okozott megcsonkítását. Az I. világháborúban vesztes Ausztria Dél-Tirol elcsatolásának kárpótlásáért elérte az antant döntéshozóinál Zala

vármegye legnyugatibb határvidékének, Göcsej tájegysége kisebb területének elcsatolását. Ennek északi része Ausztri-

ához, a déli része pedig az akkor újonnan megalakult Szerb-Horvát-Szlovén Királysághoz került.

Zala vármegye területén feltehetően a XI. században alakult meg jogelődje, a comitatus. A Vas vármegye területén húzódó gyepekhez hasonlóan Göcsej környékére is határvédő katonai segédnépeket, ez esetben besenyőket telepítettek. Ismeretes, hogy a besenyők kipcsák-török nyelvű nomád nép voltak, akik az Etelközben megtámadták őseinket, meggyorsítva a Kárpát-medencébe történő betelepülést. A XI. század végére a besenyők a Bizánci Császárság és Bulgária támadásai következtében felmorzsolódtak, kisebb csoportjaik Magyarországra menekültek. A vasi székelyekhez hasonlóan határvédő feladataik fejében kiváltságokat kaptak, de ezeket a XIV. század közepére elvesztették, majd beolvadtak a magyarságba. A XI. századtól Árpád-házi királyaink bencés apátságokat alapítottak, így Szent István király a Zalavári Apátságot, I. András király pedig 1055-ben a Tihanyi Bencés Apátságot. A királyi vármegyerendszer felbomlása utáni időkből fennmaradt a nemesi vármegye kialakulásának első írásos emléke, a zalai királyi szerviensek által 1232-ben kiállított oklevél, mely a magyarországi címerek kialakulásában egyúttal címer-tani (heraldikai) mérföldkönek is tekinthető.

A megye címere

Zala megye jelenlegi címere az egykori Zala vármegye történelmi címerének alakját követi és több évszázados hagyományt testesít meg. Ennek megfelelően a címer csücskös talpú, szimmetrikus, reneszánsz tárcsapajzs, amelynek oldal- és felső szélei enyhén íveltek. A címerpajzsot egy ezüst pólya osztja ketté, amely a rajta lebegő fekete nyílveszővel a megyének nevet adó Zala folyót, illetve annak nyugat-kelet folyásirányát jelképezi. A felső címermezőben zöld színű háttérben egy ötágú, nyitott, arany leveles korona lebeg, amely egyrészt méltóságjelvény, másrészt az egykori zalai köznemesiség, valamint a zalai emberek méltóságának, büszkeségének és öntudatának szimbóluma. A felső és alsó címermezők zöld színe a tavasznak, a feltámadás reményének és az Édennek a színe.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- NYULÁSZINÉ Dr. STRAUB ÉVA: Magyarország Címerkönyve. Ceba Kiadó, Budapest, 2001.
KRISTÓ GYULA: A vármegyék kialakulása. Nemzet és Emlékezet. Magvető, Budapest, 1988.
CSÁKY IMRE: A Magyar Királyság vármegyéinek címerei a XVIII-XIX. században. Corvina Kiadó, Budapest, 1995.
SZÜCS LÁSZLÓ: A Miniszterelnökség Levéltára 1867-1944. Magyar Nemzeti Levéltár, Budapest, 1958.
PÉCSI L. DÁNIEL: Címerekkel írt történelem. Kiss András Kiadó, Budapest, 2016.